

VOLNÁ MYŠLENKA

stane nemohou rozhodnout, mají-li odhlásit svoje děti z náboženství nebo ne. Takové rodice strážejí od energického kroku jenom bezohledně vůči placení, je-li bez náboženského vyučování není mravnosti a je-li bez náboženského vyučování není mravnosti... (text pokračuje)

A přesto by stálo, třeba vydati rodinové si v těchto chvílích, pro jejich dítě rozhodnout, přivést-li ho, třeba jenom nový nápis, a když se podívá do katedrál, a když se bude tak ubít. Nezapomínejte třeba na každého úplně přivést, že vyučování náboženství není pro děti jenom... (text pokračuje)

Přítel generace zúčastní se po nás přetváří společenských lidí a budování sociální spravedlnosti. Aby to mohla být... (text pokračuje)

ství!) a kdy už naši první bolesti byl ulomen její palčivý hrot, zajisté že ne jeden z posluchačů, přátel a spolupracovníků zemřelého vzpomíná na různé groteskně humorné příběhy ze života nebožtíkova, ale málokdo, tuším, vzpomněl na Forstra jako na umělce a přece, neváhám to tvrdit, prof. Forster byl nejen velkou duchovní individualitou, on byl také — alespoň pro nás, kdož jsme ho znali z univerzitní posluchárny — brilantním vypravěčem a přednášečem, skutečným i když nepišícím umělcem slova.

Jsou výrazy, jimiž by se mělo co nejúzkostlivěji šetřit, a já vidím rys jakési povahové cudnosti, již nelze dost vychválit, v tom, střeží-li se kdo nadužívat velikých, ohromujících, ne dost precizních slov. Nemluvejme proto o geniálnosti zemřelého (ač nevím, kolik lidí našeho vědeckého světa mělo by stejně oprávněný nárok na přívlastek »geniální«), nýbrž o zvláštním ingeniu, o jedinečném duchovním typu tohoto muže, který byl dán na prvý pohled dvěma tak nápadně se lišícími rysy. — Nepodplatná inteligence jedinečné pronikavosti, rozum hloubky až ohromující, pozitivisticky

... (text pokračuje)

A to byl smělý a odvážný čin. Váš papír ještě byl uzavřený... (text pokračuje)

Hus měl odvahu popřít pravomoc i právo papeže a popřít dokonce i pravomoc i právo církve. Přinesl do jejího nitra sverehovnost rozhodování od autorit duchovních hodnostářů a duchovních papežů... (text pokračuje)

... (text pokračuje)

Z toho všeho, jakož i z jeho velkomyslného, nepředsudkového poměru k člověku vyplývalo, že měl hluboké pochopení pro každé utrpení fyzické i mravní. Byl nejlepším, nejhápatavějším přítelem svých posluchačů — trefili-li ovšem se mu přiblížit! Nenáviděl k smrti sentimentalitu a ploché a konvenční útechy, ale všichni posluchači, kteří se mu poněkud intimněji přiblížili, věděli, že on je ten, jemuž lze říci v š e ! !

Ale za to žádal jedno, v jednom byl pedantický a až nemilosrdný. Nesnášel, aby při přednáškách posluchač byl roztržitý, duchem nepřítomný. V tom jediném neznal pardon — posluchač musel sebou nebo — ven! Nepřál si, aby studenti seděli před ním jako v nádražní čekárně nebo ohřívárně. Chtěl spolupráci, spoluúsilí, chtěl třeba námítky (dokonce je měl vášnivě rád!) odpor, třeba houževnatý, ale věčný. Nechtěl, nesnášel jen jedině . . . bezmyšlenkovitost, duševní pohodlnost, tupost. —

Ovšem, že měl nálady jako každý člověk a snad — a s jeho chorobou a s jeho nervně cerebrálním založením souviselo

Vážajím není započítati si jedno, není podléhat a vádati. Jenom v tomto smyslu bychom mohli říci, že každý ten, který se dokáže rozhodnout, že námysl... (text pokračuje)

Co je to Volha?!

Ignoroval. Dostal jsem list, ve zprávě o příjezdu amerického... (text pokračuje)

orientovaný duch, manifestující se však ve výrazech tak básnických, tak plasticky výstižných, že některé jeho přednášky (na příklad o hierarchii inteligencí, o synthese vědomí živých bytostí) patřily k skutečným nezapomenutelným uměleckým požitkům! — Universálnost a zároveň živost, forma, přednes těchto jakýchsi exkursí do nejrůznějších vědních oblastí, byly pro posluchače, který sedal do školní škamny s předtuchou abstraktně akademického proslavu, který hned mu bude presentován, čímsi až úchvatně překvapujícím.

Prof. Forster nikdy nemluvil v suše kroužených bezbarvě abstraktních větších periodách. Když stál prostřed podla, provázeje svoje slova elegantními pohyby úzkých, psychických, zrovna žensky krásných rukou, člověk zrovna cítil ten sršící roj konkrétně názorných představ, deroucí se do mozku přednášejícího. Nikdo víc než Forster nebyl schopen abstraktně pojmového myšlení, ale také nikdo tak jako on neuměl dát ten vzlet a žár svým slovům, přidat odtažitou myšlenku v slovně barvitý a názorový háv.

Jen ten, kdo něco naprosto dobře ví,

... (text pokračuje)

Hus stihal nejenom mnohodobrotivostí... (text pokračuje)

... (text pokračuje)

... (text pokračuje)

— snad více než jiný člověk! Měl chvíle ohromného oživení, rozzáření a rozsvícení vnitřního, ale i chvíle ochabnutí, vyhasnutí, deprese. A zase, — a i to dle mého zdání bylo v příčinné souvislosti s jeho uměleckým temperamentem, — ohromoval tím, jak pochopil vaši myšlenku z nápoděvi, z půli slova jak se říká. Bylo cosi až děsícího, až okultního v bleskném způsobu jeho chápavosti. Jako by to, co jste mu chtěli říci, nechtěl jen mozkem, ale jako by vám přímo četl vaše myšlenky z čela, jako by znal vaše slova dřív, než se utvořila na vašich rtech. —

A tímž šestým smyslem zachycoval hlasy doby. Slyšel její pravdy, rozpoznával její lži. Byl podivně citlivý k nepravdě a měl takovou intuitivní i promyšlenou zkušenostní znalost člověka, že slyšel ihned spodní tón nepravdy, ironie, pochybnosti a ihned naň reagoval. »Já vím, vy říkáte to a to, ale vy si myslíte atd. . .«

Přes veškeru jeho prozíravost podařilo se mi ho jednou překvapit. Když mluvě o spisovatelích řekl: »vy literáti, vy

PROFESOR FORSTER VE VZPOMÍNKÁCH SVÝCH POSLUCHAČŮ.

Úmrtí profesora Forstera, vynikajícího psychologa Karlovy univerzity, bolestně překvapilo všechny jeho přátele a posluchače. Byl to jeden z mála pokrokových lidí na filosofické fakultě, skvělý odborník, svérázná osobnost. Známa spisovatelka H. Dvořáková líčí v těchto řádcích, psaných pro náš list, jakým dojmem působil na svoje žáky.

Už delší čas nepřednášel. Ba nyní tomu budou asi dva roky, kdy naposledy v stoosmdesátdevíťce filosofické fakulty na Smetanově náměstí viděli jsme vystupovat za katedru štlhlou postavu předčasné sestárlého šedovlasého muže s velikými brýlemi, a zahajovat přednášku oblíbeným »naposledy jsme uvažovali . . .«

Teď, když už několik týdnů uplynulo od té doby, a my jsme slyšeli zadunět hroudy hlíny, padající na jeho rakev na olšanském hřbitově (rakev muže, který o sobě řekl: »nikdy jsem se netajil tím, že jsem vědomým odpůrcem křesťan-

kdo jest v některém oboru lidského vědění odborníkem neváhá doznat, že v jiném je laikem, nestydí se odhlásit nejen svoje přesvědčení, svou jistotu, ale také svou pochybnost, nejistotu, tápání. Jeho přednášky, to byly ustavičné exkurse do nejrůznějších myšlenkových oblastí. Přinesl nějakou myšlenku, ale hned také označil cestu, po níž se k ní dostal, osvětlil svůj problém z nejrůznějších stran, šel k ní z hlediska filosofického, sociologického, hledal příklady v historii, světové literatuře a podobně. Opustil-li půdu svého přesvědčení, přecházeje na pomezí pouhých hypotheses a předpokladů, nikdy to neopomenul zdůraznit, »víte, tohle jsem si ještě docela nedomyslel!« a nemohl-li si vzpomenout na nějaké datum, jméno neb historický fakt, obracel se přímo na posluchače, dotazuje se jich a oddůvodňuje: »člověk, chce-li sám učit, musí se také nechat poučit!«

Při tom byl schopen jedinečné upřímnosti a s jeho uměleckým naturelem souviselo, že tu a tam učinil své posluchače svědky čehosi až matoucího . . . hotové intimní zpovědi. —

Helena Dvořáková.
(Pokračování.)

PROFESOR FORSTER VE VZPOMÍNKÁCH SVÝCH POSLUCHAČŮ.

(Dokončení.)

Ale co na něm bylo snad nejkrásnější, čím pronikal přímo k srdcím svých posluchačů (ostatně nikdy zvláště četných) bylo, že nečinil obtíží se svým bohatstvím vnitřním. Nebyl ani zdaleka z těch lidí, o nichž Tolstoj říká, že jejich duchovní život se podobá řadě zamčených pokojů, do nichž, některých, vpouštějí tu a tam po řadě na chvíli své vyvolence, ale kteří provždy jiné komnaty svého ducha ponechávají na věky zamčené, střežíce je v žárlivé nepřejčnosti a nepouštějíc tam praníkoho. Profesor Forster byl hotov vždycky zotvírat všechny své dveře, rozdat se s velikomyslnou štědotností, jako by v této otevřenosti tajilo se skryté přesvědčení, že lidská duše tak jako tak vždycky zůstane úžasným »X«, vzpečujícím se až příliš hloubavému úsilí lidského rozumu.

umělci . . . a když přes ostych vděčnosti, který nám vnukala jeho osobnost, odvážila jsem se mu namítnout: »Proč, pane profesore, říkáte . . . vy umělci? Vy sám . . . nejste snad stejně vědec jako umělec?« Tehdy po prvé a naposledy v prudkém otočení jeho hlavy vycítila jsem údiv. »Jak to, madame, víte!« a chvíli vypadal jako někdo přistizžený při faktu, který by hrozně rád zatajil. Ale hned se usmál a sám si odpověděl. »Jak byste to nevěděla, že ano? To zase vy byste nesměla být romanopisecká a zároveň psycholog!« a dodal zamyšleně: »Máte pravdu. Moc často si myslívám, jest-li jsem vůbec raději neměl dělat literaturu než vědu!« — »Co byste byl, pane profesore, asi psal?« — »Co? A vidíte — — hm, je to ovšem hloupost! (mávl rukou), ale někdy si myslívám, že by to bylo tak něco jako román venkovského kluka, takového hrozně citlivého kluka, který od života dostával samé kopance. a který to na světě opravdu neměl zrovna fajnt!« — —

Helena Dvořáková.